

't Spyckertje

Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw

Karrenmuseum Essen vzw

Secretariaat: HEEMHUIS, Moerkantsebaan 48, 2910 Essen

Tel. 03/667.73.90 - Fax 03/677.11.42 - e-mail: heemhuis@skynet.be

**Verschijnt driemaandelijks
Afgiftekantoor 2910 Essen 1**

**2de trimester 2010
25ste jaargang n° 2**

't Spyckertje

nummer 2/2010

Jaaroverzicht 2009 Kon.Heemk.Kring	19
Congres Voortouw	19
De Suykeren Buyk	20
Genealogie	20
De vampiers onder ons	21
Nieuw in het Karrenmuseum	23
Programma 2010 Karrenmuseum	24
Vrijwilligers zijn onmisbaar	25
Smid Louis Aerts - Nieuwmoer	26

Inhoud De Spyecker 2010

- Uit alle huizen toet <i>Guido Van den Broek</i>	in zijn leven <i>Roger suykerbuyk</i>
- Historische stoet 850 jaar Essen <i>Maria Gommeren</i>	- 150 jaar parochie Sint-Pieter Hoek <i>Aloïs Willemsen</i>
- Tachtig jaar Heemkundige Kring Essen <i>Elly de Bruijn</i>	- De Franse Tijd 1794-1814 (vervolg en slot) <i>Louis Vercammen</i>
- Meer den twee eeuwen oud!: Bakkerij Peeters startte in 1785 <i>Rudi Smout en Leo Suykerbuyk</i>	- Café 'Rocket' <i>Kristof Thill</i>
- Essen in de historische cartografie - De grens bePAALd <i>René Peeters</i>	- Vooruit versus Concordia (1872) <i>Rudi Smout</i>
- De Essense Oorlogsburgemeester Karel Goovaerts <i>Thomas Dekkers</i>	- Boerderij Konings <i>Leo Costermans</i>
- Van Leeuwen sigaren <i>Kris Peeters</i>	- Mensen van bij ons: Rogier Goosen, de opvoeder van het Molenheike <i>Guido Van den Broek</i>
- Essense sportgloriën Willy Gommeren: 'Il Martello del Belgio' Ludo Loos: Zonneschijn was zeldzaam	- In Memoriam: Gino Veraart (1979-2009) <i>Jokke Hennekam</i>
	- Jaaroverzicht 2009 <i>Jan Suykerbuyk</i>

JAAROVERZICHT 2009 KON. HEEMKUNDIGE KRING

De heemkundige Kring begon 2009 met een nieuwjaarsviering in de Molen te wildert.

In februari werden oude postkaarten van Essen vertoond op groot scherm in de Oude Pastorij.

Op Paasmaandag werd De Spycker voorgesteld en kon het Gerard Meeusen museum een 200 bezoekers ontvangen.

In mei en juni was er in de rietendak-schuur de tentoonstelling 'Wij aan de grens, historische cartografie van Essen' (320 bezoekers waarvan 140 schoolkinderen).

In 2009 waren er 3 lezingen van Voortouw met in september het Congres.

Onze kring nam deel aan de Ambachtendag, Culturele markt in Essen en de stoet rond 850 jaar Essen.

Het jaar werd afgesloten met een kersttentoonstelling in het koetshuis.

In 2009 kregen 12 groepen (totaal 314 bezoekers) een rondleiding in het Gerard Meeusen museum.

De 700 exemplaren van De Spycker 2009 waren eind augustus uitverkocht.

CONGRES VOORTOUW

Congres van Voortouw in De Vroente te Kalmthout
op vrijdag 11 juni.

Thema: Zorg voor de Natuur

Programma:

13.30 uur: wandeling door de Kalmthoutse Heide

15.30 uur: congres met Veerle Mees van het Agentschap Natuur en Bos van de Vlaamse Gemeenschap en Frans Van Zyderveld van Staatsbosbeheer Breda

18.30 uur: Brabantse koffietafel in De Heibloem

Kostprijs: 5 euro (congres)
en 20 euro (koffietafel)

Alle info: Toeristisch Infokantoor
Kalmthout (03 666 61 01)

Den Suykeren Buyk

De culturele prijs 'Den Suykeren Buyk' wordt toegekend op grond van persoonlijke verdiensten die meer inhoud geven aan het leven van mens en gemeenschap.

Dinsdag 9 februari 2010 besliste de Davidsfonds-Werkgroep deze prijs toe te kennen aan Elly de Bruijn – Maria Antonissen – Louis Verrycken.

De Werkgroep liet zich bij deze beslissing leiden door de intense betrokkenheid van de laureaten bij tal van culturele, sociale en heemkundige initiatieven.

Een beknopt overzicht:

Elly de Bruijn

(°11-3-1930)

Bezielster turnkring
Vlug en Blij.

Eerste vrouwelijk lid
Beheerraad Heemkundige Kring, bibliotheclaris, gids museum ... lid poetsdienst.

Bijdragen in De Spycker en 't Spyckertje.

Jurylid Junior Journalistenwedstrijd.

Maria Antonissen

(°12-1-1930)

Leidster VKAJ
Bestuurslid Davidsfonds Essen.

Lid Beheerraad
Heemkundige Kring,
conservator Gerard

Meeusenmuseum, ... lid poetsdienst.
Vrijwilligster Missienaaikring, Karrenmuseum, Ziekenzorg, Zing met Ons...

Louis Verrycken

(°10-10-1931)

Scoutsleider en Chiroleider

Duivel doet al / Handige Harry

Vrijwillig medewerker

Heemkundige Kring,

Karrenmuseum, tentoonstellingen ...

Drukker Broer, Cultureel Contact, 't

Spyckertje, andere publicaties.

We feliciteren Elly, Maria en Louis van harte met deze welverdiende onderscheiding die hen op 21 mei zal worden overhandigd in feestzaal Beekdal.

Genealogie

Volgende bijeenkomst werkgroep genealogie: **20 mei 20 u.**

Bespreking: familie **Delien**

Mariaheem, Rouwmoer 4 te Essen

Geïnteresseerd? Bezorg je naam + mailadres aan:
r.costermans@skynet.be

DE VAMPIERS ZIJN ONDER ONS

Binnenkort in de aanloop naar de lente worden ze vrijgelaten, bovendien zijn ze beschermd en worden nuttig genoemd:

Een gewaarschuwd man geldt voor twee!

In 2009, toen Essen zich opmaakte om het 850-jarig bestaan te vieren en voorbereidingen trof uit te pakken met allerlei theater op mooi en hoog niveau, hield René Peeters in de Rietendak-schuur, tussen Heemhuis en Karrenmuseum, een tentoonstelling 'Historische Cartografie van Essen'. Nauwkeurig tot op de millimeter kon men verschoven grenzen, stromen en verzonken land bekijken. Tegen de wanden en op de tafels achter glas toonde hij een zorgvuldig bijgewerkte natuurkundige atlas, Mercator waardig.

Iedere dag tegen sluitingstijd werden de schatten met zachtgele wollen doeken bedekt, het licht ging uit, de deur op slot.

Als buiten het daglicht begon te wijken kwam er leven in de brouwerij. De vlezig vaalbehaarde vierkantjes, hoog tegen de balken, overdag onzichtbaar, sloegen stuk voor stuk hun vleugels uit, doken in vrije val naar beneden en dropten een mopje op de goudkleurige hoezen. Onbekommerd scheerden zij langs spleten en kieren de nacht in, bekje open, tandjes gereed, de sonar op scherp.

Fladderende motten, dansende muggen, een vlieg nog laat op stap, knikknak, ze zijn er aan voor de moeite

want 's nachts slaat de vampier (vleermuis) toe, zij vieren feest.

De geringste aarzeling is hen vreemd. Een ingebouwd systeem ontvangt trillingen, een boom, een paal, zelfs een gespannen draad laat maar komen, de echo is binnen!

Bijna blind, maar met een uitzonderlijk gehoor worden zij naar de prooi geleid, snoepen zich vol en keren in de vroege uurtjes naar de veilige havens terug. Iedere dag is een zondag, rustig, voldaan wordt er gedoezeld tot valavond, 'Bed and Breakfast' in de omgekeerde volgorde!

Het zijn vliegende zoogdieren, enig in hun soort, na de bevalling kunnen de vrouw én man de jonge spruiten zogen.

De vlieghuid strekt zich als een cape over de rug van poot tot poot, zijwaarts en naar beneden. De vier poten eindigen in klauwen die het vastklampen aan de slaapgelegenheid vergemakkelijken. De jas plooit zich dicht en verpakt de vleermuis tegen het daglicht.

Zeshonderd soorten bevolken de hele wereld: een 15-tal in België en Nederland o.a.; de dwerg- en water-vleermuizen. Op het zuidelijk halfrond leeft de grootste soort met een vleugelwijdte van 70 à 80 cm, 'vliegende honden' worden ze genoemd.

Enkele types in de warme landen doen de flora geweld aan, zij roven frisse bloemknoppen en zoete plantjes.

Door bouw- en sloopwoede is het onderzoek naar vleermuizen de laatste tijd enorm uitgebreid, hele stammen moeten vluchten, families worden onder vallend puin uit elkaar gerukt en slaan in paniek op zoek naar een nieuw onderkomen. Als de biotoop verschuift kan het maanden duren eer de grote klad teruggevonden wordt. Komt nog bij dat zij overdag bijna onzichtbaar zijn en 's nachts boven akkers en velden jagen.

Einde september, begin oktober zijn ze in grote getale gereed om in een

diepe winterslaap te gaan. Ze verhuizen naar grotten en spelonken, klauwen zich vast in de mergel, vouwen de parachutes dicht en vertrekken voor 6 à 7 maanden in 'dolce far niente'.

Op internet wordt alles in lijstjes gegoten. In diverse rangschikkingen van lelijkste dieren op aarde prijken deze schatten in de hoogste klasse: te lelijk om het daglicht te mogen aanschouwen, reden waarom zij besloten als nachtdier door het leven te gaan? De natuur zit toch goed in elkaar!

Elly de Bruijn

Met steun van de gemeente Essen	Met steun van de Vlaamse overheid	

Nieuw in het Karrenmuseum

We staan weer voor de opening van een nieuw seizoen. De 'rustige' maanden zijn voorbij. Al is rustig niet het juiste woord: de voorbije maanden werd in het museum hard gewerkt om alles klaar te krijgen voor het nieuwe seizoen. Naast de vele evenementen, waarvan u de kalender in dit nummer kan vinden, zijn er nog enkele veranderingen die het zeker de moeite maken om het museum te bezoeken.

Zo werden een aantal ruimtes van het museum in een nieuw kleedje gestoken. Naast de wagenmakerij en smidse is een ruimte ingericht met als thema's 'de gareelmaker' en 'het hout van de wagenmaker'. Twee onderwerpen die onlosmakend met het museum zijn verbonden.

Ook de 'vrouwenloods' werd aangepakt. Die naam dekt niet meer de volledige lading. Er wordt dan ook nog druk gezocht naar een betere. In deze ruimte wordt, aan de hand van een aantal ambachten en activiteiten, een beeld geschetst van het leven uit de tijd dat de karren en wagens uit het museum werden gebruikt. Daarbij is er uiteraard aandacht voor deze

voertuigen en waarvoor ze zoal werden aangewend.

En wie nog niet is overtuigd moet zeker naar de gerestaureerde 'Kar van Blanche' komen kijken. Deze voermanswagen, die werd bezongen in het lied van Willem Vermandere 'Blanche en zijn peird', is opnieuw in zijn volle glorie te bewonderen. Aan de restauratie en het beroep van de voerman wordt in de themaruimte binnenkort ook een kleine tentoonstelling gewijd.

Er is dus geen reden om dit jaar niet opnieuw een bezoekje te brengen aan het Karrenmuseum!

Jo De Paepe

PROGRAMMA 2010 Karrenmuseum

04 april: opening seizoen

- 17 & 18 april: Textieltentoonstelling uit Zuid-Afrika 10-17u
24 april: Natuurpunt: nachtvlinders 21u
25 april: Bezoek oldtimer motors van 14u tot 16u
06 juni: Essener muzikanten spelen op de kiosk 14u
-

Juli & augustus: **fietsententoonstelling**
(open elke za & zo van 13u30 tot 16u30 vanaf 4/7)

Zomerse zondagen telkens van 13u30 tot 16u30

- 4 juli: Zondag houden
11 juli: 11-juli viering met wereldmarkt
18 juli: Een graantje meepikken
25 juli: Op 't scherp van de snede
01 augustus: Het loopt op wieltjes
08 augustus: GeLEERd & officiële opening zadelmakerij
15 augustus: Meid voor alle werk
22 augustus: Als nieuw: conservatie en restauratie
-
- 29 augustus: Ambachtendag: van 11u tot 18u
-
- 12 september: Openmonumentendag: vuur, aarde, lucht, water
19 december: Winterfeest van 11u tot 17u

Vrijwilligers zijn onmisbaar

Evenals onze vorige beschreven vrijwilliger Ludo, is Jos Andriessen een haast onzichtbare en stille kracht. Enkele jaren geleden kwam hij sa-

men met broer André en zoon Paul de groep vervoegen. In het begin enkel op zondag om wat toezicht te doen in de loods en stilaan nam hij meer karweien op zich.

Bij de recente verbouwingen in de smidse/wagenmakerij en vrouwenloods was het Jos die de vloeren herlegde. Dit is jarenlang zijn vak geweest en dus werd het op een professionele manier gedaan.

Jos is handig en van vele markten thuis door zijn werkervaring, onder andere bij Buchman brillen, dan ge-

urende 20 jaar in de steenovens van Wildert, en later deed hij allerlei handwerk bij Boden grondwerken.

Met Ambachtendag maakt hij er telkens weer een familiezaak van. Zijn vrouw Maria en schoonzus Lies staan aan de wastobbe. Jos, André en Paul dorsen de graanoogst op een ouderwetse manier, terwijl schoondochter Isabel de schoven bindt. Het was een erg spectaculair gebeuren toen een paar jaar geleden de oude dorsmachine weer aan de praat gebracht werd.

Het stof en de stank nam hij er met plezier bij.

Sinds 2003 is Jos gestopt met werken en dagelijks thuis op de Kraaienberg, of bij zijn 4 zonen en 3 kleinkinderen bezig met allerlei klussen in huis of tuin.

Tussendoor is hij een verwoed verzamelaar van oude werktuigen zodat hij stilaan zelf een museum kan beginnen.

Naast zijn werk in het karrenmuseum vermaakt hij zich thuis met zijn beestjes, zijn kiekens, hanen, konijnen, geiten, schapen enz... en is hij een trouwe misdienaar die de pastoor helpt om mensen naar hun laatste rustplaats te brengen. Dat willen wij met Jos nog lang niet doen!

Maria Gommeren

Smid Louis Aerts – Nieuwmoer

door Ludo Kerstens

90 jaar geleden: vader Stan Aerts kondigt de geboorte aan van zijn zoon Louis. Hij zal toen het zweet van zijn voorhoofd geveegd hebben, want eindelijk, na 6 dochters had hij een zoon.

Of Louis echt in de watten is gelegd door zijn zussen weten we niet.

Zijn moeder, Catharina Lambregts, stierf toen Louis amper 6 jaar was.

Maar het smeden zat hem in het bloed: vader smid op Nieuwmoer, nonkel Frans Aerts, smid op Nieuwmoer, nonkel Jef Aerts in Brecht, nonkel Gust Aerts in Essen op de hoek met de Hofstraat en de Nieuwstraat, nonkel Merten Aerts in Putte, nonkel Toon Lambregts op Wildert, nonkel Jef Kerremans in Agtmael; allemaal smeden en allemaal dezelfde familie; daarbuiten nog Sjarel Aerts, smid in Polygoon, en een trapje verder in de familie.

Het was een harde concurrentie, maar op feesten ging het er wel gezellig toe.

De huidige smederij werd in 1911 door vader Stan gebouwd. De oude smidse, toen net op de hoek van de huidige Dorpsstraat en Essensteenweg, bestond al van vóór 1830. Stan hield er ook, zoals veel gebeurde bij zelfstandigen, café bij: "In de Ploeg" heette het. En alsof dat niet genoeg was, voorzag hij ook een stal waarin een viertal koeien stonden: een smid kreeg boeren over de vloer, en een boer had wel eens een nieuwe koe nodig. Hij was dus evengoed cafébaas, als veehandelaar als smid.

Wanneer Louis ouder werd, werden de koeien jonger en vader handelde nog enkel in vaarzen uit de streek van Meer. In feite verdwenen de koeien, omdat de melksters (zijn 6 dochters) uit huis trouwden.

Boven de groene voordeur hing het uithangbord: een houten bord met enkele hoefijzers, en daarop "Gediplomeerde hoefsmid".

De smidse zelf was klein: ongeveer 6 meter bij 5, en daarom gebeurde veel van het werk buiten op de straat; die was breed genoeg, en de steenweg lag meer dan 3 meter van het huis weg. Een band heet stoken en hem op een wiel leggen gebeurde buiten. Er stond ook altijd een oud aambeeld buiten om het ijzer van lengte te maken om te stockeren. Een sterke kerel heeft het ooit gepresteerd om het op een zondag naar de danstent te dragen, waar hij het op de dansvloer losliet, dwars door de vloer heen.

Louis was amper de korte broek ontgroeit of hij werd in de smidse al aan het werk gezet: nagels maken.

Charel Aerts, van Polygoon, zat mee in het bestuur van de vakschool in Brussel, en zo kwam het dat Louis 2 jaar lang en drie dagen per week op logement ging naar Brussel. De lessen gingen door in het weekend: za-

terdag, zondag en maandag; dat was namelijk 2 werkdagen uitgespaard. Charel kende de omgeving van de school en Louis logeerde daar bij een smid op een 5 km in de buurt. Hij kreeg er eten en slaapgelegenheid in ruil voor werk vóór en na schooltijd. Vlakbij de school was een slachterij, en die leverde de paardenhoeven om op te oefenen. Het eerste jaar waren er 17 leerlingen, en bij het examen lagen er 17 hoeven klaar, de ene al wat moeilijker dan de andere. Louis vloekt bij het vertellen, want hij kreeg blijkbaar de moeilijkste. Maar hij slaagde, wat niet van iedereen kon gezegd worden.

Er waren in de omtrek veel smeden, maar niet allen waren gediplomeerd; Lambrechts op Wildert, Smeyers in Essen... waren dat wel..

Een paard moest verzorgd worden. Het was het kapitaal van de boer. Op de hoeven steunde de hele trekkracht van het paard. En als de smid het paard goed verzorgde, dan kreeg hij ook ander werk onder handen: de boer vroeg hem ook voor het landbouwalaam zoals eggen, ploegen, karren... De stad kende gespecialiseerde smeden, maar in een dorp moest de smid alles met ijzer aankunnen.

Louis was een echte paardensmid. Zijn werkdag begon om 6.00 uur, en niet zelden ging het licht pas uit rond 11.00 uur of nog later. Het werk moest klaar zijn, en dan moest hij nog zijn boekhouding bijhouden: wanneer, welk werk voor wie en hoeveel aan loon en materiaal. Alles stond met krijt

op een lei geschreven, en meestal was het bijna niet meer te lezen. De boer betaalde veelal maar één keer per jaar (rond Nieuwjaar). Dat was soms lastig, en zeker voor een beginnende smid. Immers, de boer was op het veld aan het werk als hij iets stuk reed, en vóór hij naar huis ging, kwam hij eerst bij de smid langs. Zijn duiten had hij nooit op zak, maar de rekening van de smid steeg.

Grote bestellingen, zoals bv een kar of wagen gebeurden bij de afrekening, tegelijk bij smid en wagenmaker en tegelijkertijd werd ook besproken hoe de kar eruit moest zien.

Een klant probeerde ooit een betere prijs te krijgen en sprak hem aan met: "Louis, je zou je prijzen moeten aanpassen..." Louis wist beter en replieeerde: "Dat wou ik net doen, vanaf nu is er 20,-Fr bij!"

Vóór de oorlog kostte een paard "vierkant" beslaan (de 4 hoeven) 36,-Fr, en dat was ongeveer een uur flink doorwerken voor gemakkelijke hoeven welteverstaan.

Een paard dat in de winter veel op gladde wegen kwam werd "scherp" gezet: in de hoefijzers werden 2, soms 3 tot 4, gaten geslagen; daarin werden ietwat puntige tappen gedraaid, zodat het paard niet zou uitschuiven.

Tijdens de oorlogsjaren was ijzer op de bon, een hoefijzer werd dan door de smid zelf uit een stuk ijzer gesmeed. En in de oorlog van '14-'18 werd ijzer gesmokkeld uit Achtmaal..

(vervolg in nr.3)

”Drukwerk aan verlaagd tarief”

Verantwoordelijke uitgever: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Heemhuis
Moerkantsebaan 48
2910 Essen

Afgiftekantoor: 2910 Essen 1

België - Belgique
P.B. - PP
2910 ESSEN
BC 30355

'T SPYCKERTJE

Driemaandelijks tijdschrift van de
Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw

2de trimester 2010

25ste jaargang n^o2

BESTEMMELING:

Indien onbesteld gaarne terugzenden aan: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Moerkantsebaan 48
2910 Essen
Tel. 03/667.73.90 - Fax 03/677.11.42
e-mail: heemhuis@skynet.be